

Economisch succes Paars is meer geluk dan wijsheid
Bas Jacobs

Kabinet heeft zwakste groepen niet kunnen helpen Het paarse kabinet heeft op economisch vlak vooral kansen gemist, meent Bas Jacobs. Ondanks de hoogconjunctuur komen kansarme groepen maar niet aan het werk. En het begrotingsbeleid heeft de private groei aangejaagd, maar de publieke sector leeggezogen.

De euforie in politiek Den Haag over het Nederlands economisch succes is tamelijk overtrokken. De formidabele werkgelegenheidsgroei van de afgelopen jaren is niet toe te schrijven aan Paars, maar voornamelijk het gevolg van de toestroom van goed opgeleide vrouwen en jongeren op de arbeidsmarkt. De economische groei nam vooral toe vanwege diverse externe factoren. De rente belandde op een historisch laag niveau en de Europese Centrale Bank voerde een te ruim monetair beleid om de Nederlandse economie af te remmen, omdat de situatie in de rest van Europa minder florissant was. Dat leidde tot stijgende investeringen, beurskoersen en huizenprijzen. Door de lage koers van de euro floreerde de Nederlandse export.

Wat is nu de bijdrage van het paarse beleid? Allereerst zijn er de Zalm-normen: het 'motorblok' van Paars-II.

Het kabinet breekt eigenhandig met de Zalm-normen door volgend jaar geen extra lastenverlichting te geven, naast de geplande zeven miljard van de belastingherziening. Zo'n 22 miljard van de meevallers gaat naar de aflossing van de staatsschuld. Maar volgens de Zalm-normen zou 50 procent van de meevallers naar lastenverlichting moeten gaan.

Bij die normen wordt er geen onderscheid gemaakt tussen tijdelijke (conjuncturele) en permanente (structurele) meevallers. Het overgrote deel van de huidige meevallers is conjunctureel van aard. Die worden weer teruggepompt in de economie, waardoor Paars de hoogconjunctuur nog verder aanwakkert. Macro-economisch bezien deugen de Zalm-normen daarom niet.

Dit pro-cyclische begrotingsbeleid heeft de groei in de private sector aangejaagd, maar de publieke sector leeggezogen. Personeel in vrijwel alle overheidssectoren, met name in het onderwijs en de gezondheidszorg, is inmiddels nauwelijks meer aan te trekken. Het is maar de vraag of de voorgestelde verhogingen van de uitgaven veel zoden aan de dijk zullen zetten, eenvoudigweg omdat het benodigde overheidspersoneel niet te vinden is.

Het zou beter zijn wanneer het kabinet de staatsschuld reduceert door lagere uitgaven en minder lastenverlichting. Dit anti-cyclische beleid voorkomt dat de economie oververhit raakt en tegelijkertijd wordt er een buffer gecreëerd voor mindere tijden. Ook voor de langere termijn is het wenselijk dat de staatsschuld aanzienlijk wordt gereduceerd om de kosten van de vergrijzing op te vangen en de rekening niet volledig te presenteren aan de toekomstige generaties. Het financieringsoverschot moet dan structureel op zo'n 1,5 procent van het BBP liggen tot aan 2020. Tijden van hoogconjunctuur moeten dan benut worden om grotere overschotten te kweken.

De opkomende vergrijzing vereist dat structurele maatregelen genomen worden om de arbeidsparticipatie te bevorderen. Bovendien zorgt de krapte op de arbeidsmarkt voor problemen om de collectieve voorzieningen op peil te houden. Hier heeft het paarse kabinet kansen laten liggen.

Ondanks forse maatregelen van het kabinet is toename van de werkgelegenheid maar in beperkte mate neergeslagen bij de zwakste groepen op de arbeidsmarkt: allochtonen, laaggeschoolden, langdurig werklozen, ouderen en WAO'ers. Zo'n 1,7 procent van het BBP wordt besteed aan actief arbeidsmarktbeleid: de Melkertbanen, loonkostensubsidies, en dergelijke. Maar

dat beleid is niet effectief: veel mensen waren toch wel aan werk gekomen zonder overheidsingrijpen. Ook is laaggeschoold werk in de private sector verdrongen.

Met de fiscale arbeidskorting probeert het kabinet het aantrekkelijker te maken om na een uitkering te gaan werken. Echter, alle werkenden, dus ook de hoge inkomens, krijgen die korting. Hierdoor is de maatregel erg duur en is de hoogte van de korting bij lange na niet genoeg om een forse inkomensstijging te bewerkstelligen aan de onderkant van het loonebouw. Om als uitkeringsgerechtigde weer te gaan werken loont dus nog steeds niet.

Als er één periode is geweest om de zwakste groepen weer aan de slag te krijgen, dan was dat wel in de afgelopen jaren. Paars heeft met name ingezet op generieke belastingmaatregelen. Maar het belangrijkste probleem bij de moeilijke groepen is een gebrek aan vaardigheden. Generieke fiscale stimulansen vergroten die niet en slaan met name neer bij groepen die geen hulp nodig hebben. Meer specifiek beleid, toegesneden op de uitkeringsgerechtigden, is noodzakelijk: sollicitatieplicht voor ouderen, verplichte om-, her- en bijscholing en verscherping van de sancties. Ook is het kabinet er niet in geslaagd de instroom in de WAO te beteugelen, ondanks de aanscherpingen van de afgelopen jaren.

De belangrijkste operatie van het paarse kabinet betreft de belastingherziening. Dat plan heeft vrijwel niets gedaan aan de fiscale subsidies op de pensioenbesparingen. In de komende jaren rijzen de kosten de pan uit vanwege de vergrijzing. Het blijft dan ook aantrekkelijk om vroeg te stoppen met werken, al dan niet via de WW of WAO óf geholpen door uittreddingsregelingen zoals de VUT.

Ook smijt Paars op een aantal terreinen het geld over de balk. De Betuwelijn rendeert niet en kost meer dan tien miljard. Dat geldt ook voor veel andere 'investeringen' in infrastructuur. Bij het rekeningrijden is zo'n tien miljard aan smeergeld voor de deelnemende gemeenten gereserveerd en met de mislukking van de UMTS-veiling is de Nederlandse burgers zo'n 20 miljard door de neus geboord. De HSL blijkt keer op keer honderden miljoenen meer te kosten. De gezondheidszorg lijkt een zwart gat waarin het geld verdwijnt zonder het merkbare resultaat van kortere wachttijsten.

De vraag is daarom wat de verdienste van Paars in de afgelopen jaren eigenlijk is geweest. De Zalm-normen hebben hun langste tijd gehad. Het kabinet zou wel eens voor Sinterklaas kunnen gaan spelen in het verkiezingsjaar met nog een ronde lastenverlichting. Paars slaagt er niet wezenlijk in om de inactiviteit bij kansarme groepen te bestrijden, ondanks de hoogconjunctuur. Er zijn bovendien tientallen miljarden te vinden voor knelpunten in de samenleving, indien het kabinet zijn geld beter zou besteden. Paars stookt de hoogconjunctuur verder op. Door de voorspoed worden belangrijke keuzes uit de weg gegaan. Zo dreigt een voordeel in een nadeel te verkeren.

Bas Jacobs is verbonden aan de vakgroepen Algemene Economie van de economische faculteiten van de Universiteit van Amsterdam en de Katholieke Universiteit Brabant.